BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering

REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

Arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale

Besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering houdende uitbreiding van de bescherming als monument tot bepaalde delen van het gebouw en de totaliteit van de tuin van het Huis Jamaer gelegen Stalingradlaan 62 te Brussel

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Gelet op het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening (BWRO), artikel 222 et 227;

Gelet op het Koninklijk Besluit van 8 augustus 1988 houdende de bescherming van de gevels, de bedaking, de hal, de traphal, het salon en de eetkamer van de woning Stalingradlaan 62 te Brussel,

Gelet op de aanvraag tot uitbreiding van de bescherming van het Huis Jamaer met de secundaire vleugel met de diensttrap, de opeenstapeling van de kleine ruimten in het bijgebouw en de totaliteit van de tuin ingediend door de eigenaar en ontvangen op 29 mei 2017;

Gelet op de aktename van de aanvraag tot bescherming door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering op 6 juli 2017;

Gelet op de vraag tot advies toegestuurd aan het college van burgemeester en schepenen van de stad Brussel op 13 oktober 2017 in toepassing van het artikel 222 § 3 van het BWRO;

Overwegende dat het college van burgemeester en schepenen van de stad Brussel geen advies heeft uitgebracht binnen de termijn voorzien in artikel 222 § 4 van het BWRO;

Overwegende dat de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen tijdens haar zitting van 29 november 2017 een gunstig advies heeft uitgebracht betreffende de uitbreiding van de bescherming;

Op voordracht van de Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering belast met Monumenten en Landschappen,

Na beraadslaging,

Arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale classant comme monument par extension certaines parties du bâtiment et la totalité du jardin de la Maison Jamaer sis boulevard de Stalingrad 62 à Bruxelles

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Vu le Code bruxellois de l'aménagement du territoire (CoBAT), l'article 222 et 227 ;

Vu l'arrêté royal du 8 août 1988 classant comme monument les façades, la toiture, le hall, le hall d'escalier, le salon et la salle à manger de la maison avenue de Stalingrad 62 à Bruxelles ;

Vu la demande d'extension de classement de la Maison Jamaer à l'aile secondaire avec l'escalier de service, l'accumulation de petites pièces dans le bâtiment annexe et la totalité du jardin, introduite par le propriétaire et reçue en date du 29 mai 2017 ;

Vu la prise d'acte de la demande de classement par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale en date du 6 juillet 2017 ;

Vu la demande d'avis envoyée en date du 13 octobre 2017 au collège des Bourgmestre et Echevins de la ville de Bruxelles en application de l'article 222 § 3 du CoBAT ;

Considérant que le collège des Bourgmestre et Echevins de la ville de Bruxelles n'a pas émis d'avis dans le délai prévu par l'article 222§4 du CoBAT ;

Considérant que la Commission royale des Monuments et des Sites a émis lors de sa séance du 29 novembre 2017 un avis favorable à la demande d'extension de classement ;

Sur la proposition du Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale chargé des Monuments et Sites,

Après délibération,

Besluit:

Artikel 1 – Worden beschermd door uitbreiding als monument het bijgebouw en de totaliteit van de tuin (met inbegrip van de afsluitingsmuren), van het Huis Jamaer gelegen Stalingradlaan 62 te Brussel, wegens hun historische, esthetische en wetenschappelijke waarde zoals nader bepaald in bijlage I dat integrerend deel uitmaakt van dit besluit.

Het goed is bekend ten kadaster te Brussel, 9de afdeling, sectie K, perceel 170/02 M

De afbakening van het monument wordt aangeduid op het plan gevoegd in bijlage II bij dit besluit.

Art. 2 - De vrijwaringszone met betrekking tot het monument dat in artikel 1 beschreven wordt, omvat het geheel van de percelen en wegen, evenals de gedeelten van de percelen en de wegen opgenomen in de perimeter die op het plan in bijlage II bij dit besluit afgebakend wordt.

Art. 3 – De Minister bevoegd voor Monumenten en Landschappen wordt belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel, 22 NOV. 2018

Voor de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering belast met Plaatselijke Besturen, Territoriale Ontwikkeling, Stedelijk Beleid, Monumenten en Landschappen, Studentenaangelegenheden, Toerisme, Openbaar Ambt, Wetenschappelijk Onderzoek en Openbare Netheid,

Rudi VERVOORT

Arrête :

Article 1er – Sont classés par extension comme monument le bâtiment en annexe et la totalité du jardin (en ce compris les murs de clôture) de la Maison Jamaer sise 62 avenue de Stalingrad à Bruxelles, en raison de leur intérêt historique, esthétique et scientifique décrit dans l'annexe I faisant partie intégrante du présent arrêté.

Le bien est connu au cadastre de Bruxelles, 9e division, section K, parcelle n° 170/02 M.

La délimitation du monument est indiquée au plan joint en annexe II du présent arrêté.

Art. 2 – La zone de protection relative au monument décrit dans l'article 1er comprend l'ensemble des parcelles et des voiries ainsi que les parties de parcelles et de voiries reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Art. 3 – Le Ministre qui a les Monuments et Sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, le 22 NOV. 2018

Pour le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale Chargé des Pouvoirs locaux, du Développement territorial, de la Politique de la Ville, des Monuments et Sites, des Affaires étudiantes, du Tourisme, de la Fonction publique, de la Recherche scientifique et de la Propreté publique,

GOUVERNEMENT DE LA REGION BRUXELLES-CAPITALE CHANCELLERIE KANSELARIJ BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
28 -11- 2018
Chancellerie - Kanselarij
Hamid MHAOUCHI

BIJLAGE I BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN VAN HET GEBOUW EN VAN DE TOTALITEIT VAN DE TUIN VAN HET HUIS JAMAER GELEGEN STALINGRADLAAN 62 TE BRUSSEL

Kadastrale gegevens:
Brussel, 9de afdeling, sectie K, perceel 170/02 M

Beknopte beschrijving:
De eigen woning van architect Pierre-Victor Jamaer werd opgetrokken aan de Stalingradlaan 62 te Brussel naar zijn plannen uit 1874. De gevels, de bedaking, de hal, het salon en de eetkamer van Huis Jamaer werden beschermd bij Koninklijk Besluit van 8 augustus 1988.
Deze bescherming wordt hierbij uitgebreid met de secundaire vleugel en de tuin van de woning.

De secundaire vleugel
Aan de achterkant van het Huis Jamaer bevindt zich, aan de rechterkant, een uitbouw die uit twee volumes bestaat. Het eerste volume bevat een verticale circulatie van het huis en heeft 8 niveaus (waarvan een ondergronds), het tweede daaraan gekoppelde volume telt 5 niveaus (waarvan een ondergronds).

De houten, eenvoudige, dienstrap in het eerste volume bevindt zich tegen de gemene muur en wordt verlicht door grote raampartijen in de daar tegenoverliggende muur. Deze dienstrap ligt net naast de monumentale hoofdtrap van de woning en zorgt via grote ramen, onrechtstreeks, voor de verlichting ervan. De diensttrap verleende toegang tot alle verdiepingen van de herenwoning, met inbegrip van de kelder, waar de monumentale trap geen toegang toe geeft. Aan de andere kant geeft deze diensttrap toegang tot de verschillende ruimtes in het naastgelegen bijgebouw met telkens een lagere plafondhoogte en creëert dan ook tussenverdiepingen ten opzichte van het herenhuis zelf. In deze ruimten bevonden zich, volgens de plannen, in de kelder een washuis, op het gelijkvloers een kleine eetkamer, daarboven een kabinet en opnieuw daarboven een badkamer (de volgende verdiepingen zijn niet weergegeven op de plannen opgenomen in het tijdschrift *L'Emulation*). Momenteel is de diensttrap op de verdiepingen afgesloten, dit is echter met respect voor de trap gerealiseerd en is reversibel.
Onder het terras, naast het washuis bevindt zich nog een vroegere wijnkelder.

De tuin:
In het buitengebied achter het herenhuis Jamaer kunnen we drie zones onderscheiden: een Engelse koer met een trap naar de kelderruimten onder de woning, een betegeld terras van deze koer gescheiden door een smeedijzeren hekwerk en de eigenlijke tuin. De aangelegde tuin ontwikkelt zich ter hoogte van het einde van de bijgebouwen van het huis en beslaat dan ook de volledige breedte van het perceel.
De tuin is symmetrisch aangelegd en bestaat uit twee centrale en, langs de gemene muren aan de zijkant, aangelegde parterres. Deze worden van elkaar gescheiden door symmetrische tegenover elkaar liggende, gebogen paden.

Helemaal achteraan in de tuin bevindt zich centraal een zilverlinde met een hoogte van circa 17m en een diameter van de kroon van circa 12m (gemeten in 2012). Aan de rechterkant wordt deze geflankeerd door een beeld met de voorstelling van de faun van Weekes en aan de linkerkant door een grot in rocaille.

Het, lacunair bewaarde, beeld van een faun is 2m hoog op een sokkel van 90 cm en werd gerealiseerd door de firma Aubert-Blaton. Het is een hol afgietsel op een sokkel gerealiseerd in cement en hier en daar verstevigd door een metalen wapening.

De grot werd uitgevoerd in rocaille en heeft een centrale toegang bestaande uit stalagmieten en stalactieten. Links hiervan bevindt zich eveneens een opening in de wand. In de grot is een zitbank geïntegreerd in de wand. Aan de rechterkant bevindt zich een opeenvolging van bassins. Er bevinden zich ook overblijfselen van een hydraulisch systeem. Deze zijn toevoegingen van een latere datum.

Belang van het goed volgens de criteria die worden bepaald in artikel 206, 1° van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening

Historische, esthetische en wetenschappelijke waarde van de tuin:
De woning aan de Stalingradlaan 62 in Brussel werd opgetrokken naar de plannen van Pierre-Victor Jamaer tussen 1874 en 1876 voor zichzelf en zijn gezin. Hij zal er blijven tot in 1890, het moment waarop hij de woning verkoopt.
De tuinaanleg, met de twee gebogen symmetrische paden is bekend sedert de jaren 1950. De tuin is schematisch, met twee paden, afgebeeld op de affiche voor de publieke verkoop van het goed in 1957. De verschillende luchtfoto's beschikbaar via de website Hemels Brussel geven geen duidelijk beeld van de tuin. Of de nu bestaande aanleg overeenkomt met de oorspronkelijke is moeilijk te achterhalen. De grot en het standbeeld van de faun zijn echter hoogstwaarschijnlijk in de periode dat Jamaer in het huis woonde deel gaan uitmaken van de decoratie van de tuin.
Het standbeeld is geïllustreerd in een verkoopscatalogus van de firma Ciments et Bétons, ancienne firme Blaton-Aubert die dateert uit 1889 en werd dus duidelijk in die periode geproduceerd. Het standbeeld van de faun is momenteel jammer genoeg in een deplorabele toestand. Een restauratie zonder reconstructie en met de nog aanwezige elementen zou het beeld leesbaarder maken en bijdragen aan de esthetische waarde ervan.

De periode waarin het huis gebouwd werd komt overeen met de periode waarin het opnemen van rocailles in openbare parken in de vorm van grotten, maar ook bruggen, kiosken, banken, modieus was. Dit is onder meer te zien in het Terkamerenbos in Brussel ingericht naar de plannen van Edouard Keilig uit 1862 en het Josaphatpark in Schaarbeek ingericht door Edmond Galoppin in 1906. Meestal meer bescheiden rocailles werden opgericht in privé-tuinen om deze van decoraties te voorzien.

De firma Blaton-Aubert was een van de specialisten in het maken van dergelijke kunstwerken en vermoedelijke maakte zij ook deze in de tuin van het huis Jamaer. De grot heeft een esthetische waarde doordat ze op een verfijnde en kwalitatieve manier ontworpen en gerealiseerd werd; een restauratie is echter noodzakelijk.

De grot en de faun zouden uit de beginperiode van de onderneming dateren. Het ontstaan van de firma wordt immers gesitueerd in 1865 toen ze zich in Etterbeek vestigde als handel in bouwmaterialen (cement) en een tweede fase met het ontstaan van de algemene bouwonderneming voor gewapend beton in 1890. In die periode produceerde firma onder meer standbeelden, vazen, tegels, rotswerken en hydraulische werken naast het droogmaken van vochtige muren en ondergelopen kelders.

De zilverlinde aan de achterkant van het huis is sedert 18 juni 2002 opgenomen in de inventaris van het natuurlijk erfgoed van het Brussels Gewest. Door zijn omtrek van 264 cm (gemeten op een hoogte van 1.5 m in 2012) is deze boom 76ste grootste in zijn soort in het Gewest.
Volgens een ruwe schatting zou de boom minstens 90 jaar oud zijn (bij optimale groei), mogelijk werd hij dan ook geplant in de periode van de constructie van de woning.

De aanwezigheid van deze verschillende nog oorspronkelijke elementen uit dezelfde periode als de woning, geeft een idee hoe een stadstuin aan het einde van de 19de eeuw eruitzag, waarbij kunstwerken in de tuin geïntegreerd werden en zorgen voor een bijzondere esthetiek.
Deze elementen zorgen daarenboven voor een esthetisch uitzicht vanuit de eetkamer van het Huis Jamaer en beëindigen het perspectief van daaruit.

Historische waarde van het bijgebouw
Het bijgebouw van de herenwoning is de uiting van een sociale en historische realiteit bij de gegoede klasse aan het einde van de 19de eeuw. De verticale circulatie wordt ontdubbeld in twee trappenhuizen die bij het prestigieuze Huis Jamaer achter elkaar liggen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de verticale circulatie in het huis, gebruikt door het huispersoneel en deze door de "meesters". Een typische uiting daarvan is dat enkel de diensttrap toegang geeft tot de kelderverdieping waar zich de keuken, wasplaats, en dergelijke bevonden waar het huispersoneel vertoefde. Daarnaast zorgt de dienstrap ervoor dat het personeel zich discreet in het huis kan verplaatsen zonder de meesters te kruisen.

Het tweede, lagere gedeelte van het bijgebouw bevat meer utilitaire ruimten zoals een wasplaats, badkamer en een kleine eetkamer. De functie van deze ruimten is minder prestigieus dan deze in het hoofdvolume waarin zich de ontvangstruimten bevinden. De plafonds zijn hier ook lager en doordat de architect hier lagere ruimtes creëert zorgt hij voor een grote toename van de beschikbare ruimte. Via de diensttrap zijn deze ruimten direct bereikbaar door het personeel. Bijzonder in de woning is dat de badkamer rechtstreeks verbonden is met de hoofdslaapkamer, zonder langs het trappenhuis te moeten

gaan. Dit getuigt van een bijzondere zorg die besteed werd aan de inrichting van het huis door de architect, en zijn zoeken naar de moderniteit en het comfort voor de bewoners. Hij had vertrouwen in de nieuwe techniek en was niet bezorgd om de mogelijke nadelen van het recent in Brussel aangelegde netwerk van waterleidingen (1855) en de rioleringen (1871).

Het huis heeft een intact bewaard plan en inrichting behouden zoals dit oorspronkelijk was. Het beschermingsbesluit uit 1988 brengt dit onvoldoende naar voor. Deze uitbreiding van bescherming beantwoordt hieraan en laat een coherentie bewaring toe van een woning uit die tijd.

Bronnen :
http://bomen-inventaris.irisnet.be/arbre/Brussel_Stalingradlaan_62/3652/2/
http://www.irismonument.be/nl.Brussel_Vijfhoek.Stalingradlaan.62.html
F. LOMBAERS, Etude historique et matérielle de la grotte et de la statue du jardin de la maison Jamaer, Jodoigne, juin 2016.
F. LOMBAERS, G. PIRLET, Rocailles. Onderhoudsboekje. Collectie Kunst in de Straat, Brussel, 2004.
Y. PESZTAT (o.l.v.), Blaton. Een dynastie van bouwers, Brussel, 2018. (p.47-48)
V. HEYMANS, Les Dimensions de l'ordinaire, s.l., 1998, p. 67
V. HEYMANS, Une vie, une maison, un siècle. L'hôtel Jamaer, 62 avenue de Stalingrad à Bruxelles, in Trulla et cartae. De la culture matérielle aux sources écrites. Liber discipilorum et amicorum in honorem Michel de Waha, Bruxelles, 2016, p. 285-311.

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van, 22 NOV. 2018

De minister-president van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ontwikkeling, Stedelijk Beleid, Monumenten en Landschappen, Studentenzaken, Toerisme, het Openbaar Ambt, Wetenschappelijk Onderzoek en Openbare Netheid,

GOUVERNEMENT DE LA RÉGION DE BRUXELLES-CAPITALE - BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING -
CHANCELLERIE
Rudi VERVOORT

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
28 -11- 2018
Chancellerie - Kanselarij
Hamid MHAOUCHI

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT PAR EXTENSION CERTAINES PARTIES DU BÂTIMENT ET LA TOTALITÉ DU JARDIN DE LA MAISON JAMAER SISE BOULEVARD DE STALINGRAD 62 À BRUXELLES

Réf cadastrale :
Cadastre de Bruxelles, 9° division, section K, parcelle 170/02 M

Description sommaire
L'habitation personnelle de l'architecte Pierre-Victor Jamaer fut érigée dans l'avenue de Stalingrad 62 à Bruxelles selon ses propres plans datés de 1874. Les façades, la toiture, le hall, le salon et la salle à manger de la Maison Jamaer ont été classés par arrêté royal le 8 août 1988.
Le présent arrêté étend le classement est à l'aile secondaire et au jardin de l'habitation.

L'aile secondaire
A l'arrière de la Maison Jamaer se trouve, sur la droite, une annexe en avancée qui se compose de deux volumes. Le premier volume contient une circulation verticale et compte 8 niveaux (dont un souterrain). Le deuxième volume, qui y est relié, en compte quant à lui 5 (dont un souterrain).

L'escalier de service dans le premier volume, en bois, d'une facture simple, est adossé au mur mitoyen et éclairé par de grandes baies percées dans le mur en face. Cet escalier de service se trouve juste à côté de l'escalier principal monumental de l'habitation, qu'il éclaire indirectement par le biais de grandes fenêtres. L'escalier de service donnait accès à tous les étages de la maison de maître, y compris la cave, à laquelle l'escalier monumental ne donnait pas accès. De l'autre côté, cet escalier de service donne accès aux différents espaces de l'annexe adjacente, mais avec à chaque fois une hauteur sous plafond plus faible, créant donc des étages intermédiaires par rapport à la maison de maître. Dans ces espaces se trouvaient jadis, selon les plans, une buanderie dans la cave, une petite salle à manger au rez-de-chaussée, un cabinet au-dessus et une salle de bain encore au-dessus (les étages suivants ne sont pas représentés sur les plans publiés dans la revue *l'Emulation*). Actuellement, l'escalier de service est fermé au niveau des étages. Cette intervention a été faite dans le respect de l'escalier et est réversible.
Sous la terrasse, juste à côté de la buanderie, se trouve encore un ancien cellier.

Le jardin
Dans l'espace extérieur derrière la maison de maître, on peut distinguer trois zones : une cour anglaise avec un escalier menant aux caves sous l'habitation, une terrasse carrelée, séparée de cette cour par une clôture en fer forgé, et le jardin proprement dit. Le jardin s'étend au-delà des annexes de la maison et couvre toute la largeur de la parcelle.
De plan symétrique, il se compose de deux parterres centraux et de parterres latéraux le long des murs mitoyens, séparés par des sentiers courbes agencés symétriquement.

Le fond du jardin est planté en son centre d'un tilleul argenté d'une hauteur d'environ 17m et d'un diamètre à la couronne d'environ 12m (mesures prises en 2012). A droite de l'arbre trône la statue du faune de Weekes. L'angle gauche est occupé par un ouvrage de rocaille imitant une grotte.

Réalisée par l'entreprise Aubert-Blaton, la statue du faune, conservée de manière lacunaire, mesure 2m de haut. Il s'agit d'un moulage creux sur un socle de 90 cm, réalisé en ciment et renforcé ponctuellement par une armature métallique.

La grotte en rocaille comporte un accès central orné de stalagmites et de stalactites. A gauche se trouve également une baie dans la paroi. Dans la grotte est intégré un banc. Du côté droit s'étagent une enfilade de bassins. On détecte encore des restes d'un système hydraulique. Ces éléments sont des ajouts ultérieurs.

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 206, 1o du Code bruxellois de l'Aménagement du Territoire

Intérêt historique, esthétique et scientifique du jardin :
L'habitation au 62 avenue de Stalingrad à Bruxelles a été construite selon les plans de Pierre-Victor Jamaer entre 1874 et 1876, pour lui-même et sa famille. Il y séjournera jusqu'en 1890, l'année où il vend l'habitation.
L'aménagement du jardin, avec les deux sentiers courbes symétriques, est connu depuis les années 1950. Le jardin est représenté de manière schématique, avec les deux sentiers, sur l'affiche de la vente publique du bien en 1957. Les photos aériennes disponibles via le site internet Bruciel ne permettent pas de distinguer clairement le jardin. Il est donc difficile de déterminer si l'aménagement existant correspond à celui d'origine. La grotte et la statue du faune furent vraisemblablement intégrées dans la mise en scène du jardin à l'époque où Jamaer habitait la maison.
La statue est illustrée dans un catalogue de vente de l'entreprise Ciments et Bétons, ancienne firme Blaton-Aubert, qui date de 1889. Elle a donc été produite à cette époque. Malheureusement, le faune se trouve actuellement dans un état déplorable. Une restauration sans reconstitution des éléments encore présents rendrait la statue plus lisible et lui rendrait sa valeur esthétique.

A l'époque où la maison fut construite, l'intégration de rocailles sous forme de grottes, mais aussi de ponts, kiosques, bancs, était à la mode. On peut notamment en voir au Bois de la Cambre à Bruxelles, aménagé selon les plans d'Edouard Keilig de 1862, et au parc Josaphat à Schaerbeek, aménagé par Edmond Galoppin en 1906. D'autres rocailles, en général plus modestes, furent installées pour décorer des jardins privés.

La firme Blaton-Aubert était l'un des spécialistes dans la fabrication de telles œuvres d'art, ce qu'elle fit sans doute dans le jardin de la Maison Jamaer. La grotte a une valeur esthétique par sa conception et sa réalisation soignée et raffinée. Sa restauration est aujourd'hui nécessaire.

La grotte et le faune dateraient des débuts de l'entreprise. En effet, la firme a démarré en 1865 à Ixelles, où elle s'est établie comme commerce en matériaux de construction (ciment), et dans une deuxième phase comme entreprise générale du bâtiment pour le béton armé en 1890. A cette époque, la firme fabriquait notamment des statues, des vases, des dalles, des ouvrages de rocailles et des ouvrages hydrauliques, à côté de sa spécialisation en assèchement de murs humides et de caves inondées.

Le tilleul argenté à l'arrière de la maison figure depuis le 18 juin 2002 dans l'inventaire du patrimoine naturel de la région bruxelloise. En raison de sa circonférence de 264 cm (mesurée à une hauteur de 1,5 m en 2012), cet arbre est le 76e plus grand arbre de cette essence dans la Région.
Selon une estimation approximative, l'arbre serait âgé d'au moins 90 ans (en cas de croissance optimale), il est donc possible qu'il ait été planté à l'époque de la construction de l'habitation.

La présence de différents éléments de la même époque que l'habitation, donne une idée de l'aspect que pouvait avoir un jardin de ville à la fin du 19e siècle, lorsque l'on intégrait des œuvres d'art dans les jardins pour leur conférer une esthétique particulière.
Ces éléments permettent en outre d'avoir une vue esthétique depuis la salle à manger de la Maison Jamaer et en terminent la perspective.

Intérêt historique de l'annexe
L'annexe de la maison de maître est un témoin de la réalité sociale et historique de la classe aisée à la fin du 19e siècle. La circulation verticale se dédouble en deux cages d'escalier, qui, à la Maison Jamaer, sont situées l'une derrière l'autre. Une distinction s'opère entre la circulation verticale dans la maison, empruntée par le personnel de maison, et celle des 'maîtres'. Un exemple typique de cette séparation est le fait que seul l'escalier de service donne accès à la cave, qui abrite la buanderie, la cuisine et locaux similaires où circulait le personnel de maison. De plus, l'escalier de service permet au personnel de se déplacer discrètement dans la maison, sans croiser les maîtres.

La deuxième partie, plus basse, de l'annexe, contient des espaces plus utilitaires, tels qu'une buanderie, une salle de bain et une petite salle à manger. La fonction de ces espaces est moins prestigieuse que celle du volume principal, qui abritait les espaces de réception. Les plafonds y sont plus bas, et en créant des espaces plus bas, l'architecte augmente fortement l'espace disponible. Ces espaces sont directement accessibles par le personnel via l'escalier de service. La particularité dans cette habitation est le fait que la salle de bain communique directement avec la chambre à coucher principale, sans passage par la cage d'escalier. Cela témoigne du soin particulier que l'architecte consacra à l'aménagement de la maison, ainsi que de sa recherche de modernité et de confort pour les habitants. Il

avait foi dans les nouveautés technologiques et ne redoutait pas les éventuels inconvénients du réseau de distribution (1855) et d'égouts (1871) qui venaient d'être installés à Bruxelles.

La maison a conservé son plan et son aménagement d'origine intacts. L'arrêté de classement de 1988 ne prenait pas suffisamment en compte cet aspect. L'extension de classement y remédie en permettant une conservation cohérente de l'habitation originelle.

Sources :
http://arbres-inventaire.irisnet.be/arbre/Brussel_Stalingradlaan__62/3652/2/
http://www.irismonument.be/fr.Bruxelles_Pentagone.Avenue_de_Stalingrad.62.html
F. LOMBAERS, Etude historique et matérielle de la grotte et de la statue du jardin de la maison Jamaer, Jodoigne, juin 2016.
F. LOMBAERS, G. PIRLET, Rocailles. Livret d'entretien Collectie Kunst in de Straat, Brussel, 2004.
Y. PESZTAT (o.l.v.), Blaton. Een dynastie van bouwers, Brussel, 2018. (p.47-48)
V. HEYMANS, Les Dimensions de l'ordinaire, s.l., 1998, p. 67
V. HEYMANS, Une vie, une maison, un siècle. L'hôtel Jamaer, 62 avenue de Stalingrad à Bruxelles, dans Trulla et cartae. De la culture matérielle aux sources écrites. Liber discipilorum et amicorum in honorem Michel de Waha, Bruxelles, 2016, p. 285-311.

Vu pour être annexé à l'arrêté du 22 NOV. 2018

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, du Développement territorial, de la Politique de la Ville, des Monuments et Sites, des Affaires étudiantes, du Tourisme, de la Fonction publique, de la Recherche scientifique et de la Propreté publique

Rudi VERVOORT

GOUVERNEMENT DE LA REGION BRUXELLES-CAPITALE - BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING - CHANCELLERIE KANSELARIJ

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
28 -11- 2018
Chancellerie - Kanselarij
Hamid MHAOUCHI

BIJLAGE II VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING HOUDENDE UITBREIDING VAN DE BESCHERMING ALS MONUMENT TOT BEPAALDE DELEN VAN HET GEBOUW EN DE TOTALITEIT VAN DE TUIN VAN HET HUIS JAMAER GELEGEN STALINGRADLAAN 62 TE BRUSSEL

ANNEXE II A L' ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT PAR EXTENSION COMME MONUMENT CERTAINES PARTIES DE l'IMMEUBLE ET LA TOTALITE DU JARDIN DE LA MAISON JAMAER SISE AVENUE DE STALINGRAD 62 A BRUXELLES

AFBAKENING VAN HET MONUMENT EN DE VRIJWARINGSZONE

DELIMITATION DU MONUMENT ET DE LA ZONE DE PROTECTION

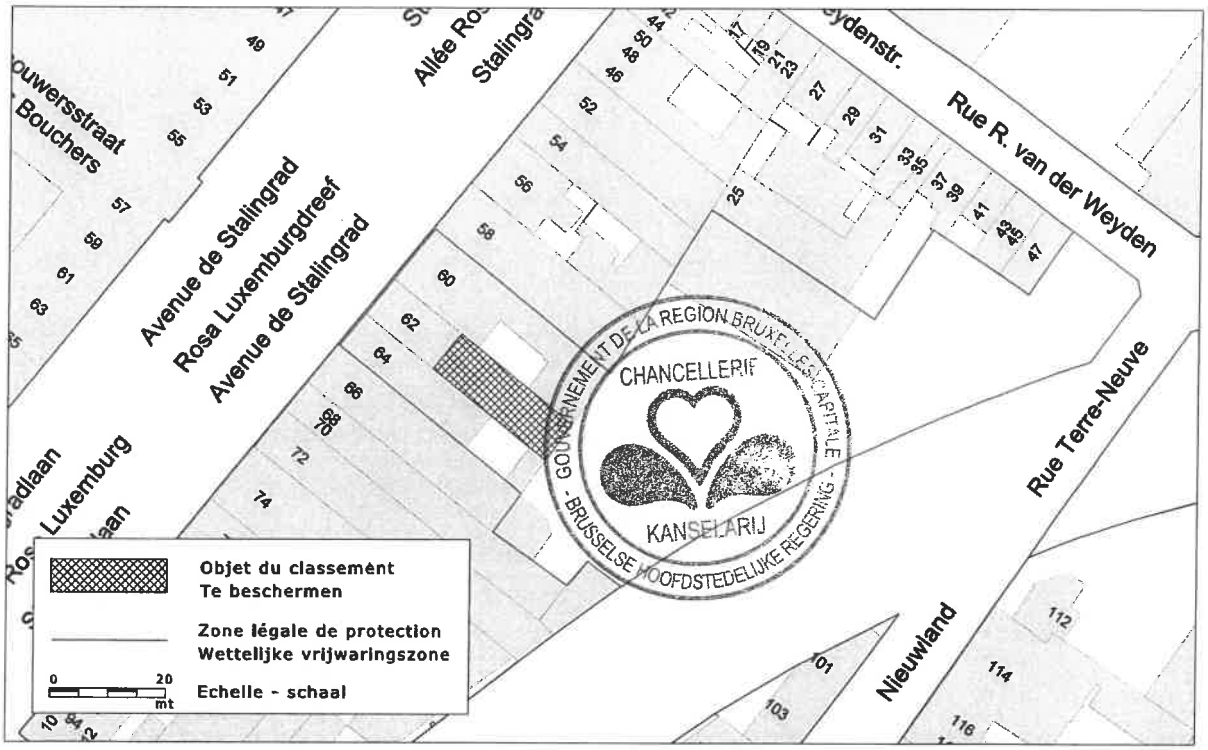

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van,

2 2 NOV. 2018

De Minister-President van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, bevoegd voor Plaatselijke Besturen, Territoriale Ontwikkeling, Stedelijk Beleid, Monumenten en Landschappen, Studentenaangelegenheden, Toerisme, Openbaar Ambt, Wetenschappelijk Onderzoek en Openbare Netheid

Vu pour être annexé à l'arrêté du,

2 2 NOV. 2018

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, du Développement territorial, de la Politique de la Ville, des Monuments et Sites, des Affaires étudiantes, du Tourisme, de la Fonction publique, de la Recherche scientifique et de la Propreté publique

Rudi VERVOORT

Copie certifiée conforme
Voor eensluidend afschrift
28 -11- 2018
Chancellerie - Kanselarij
Hamid MHAOUCHI